

ESHITISHIDA NUQSONI BO‘LGAN BOSHLANG‘ICH SINFLARDA “ATROF OLAM BILAN TANISHTIRISH” FANINING MAZMUNI

Haydarov Islomjon Hatamjon o‘g‘li

Qo‘qon DPI Maxsus pedagogika kafedrası o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada maxsus eshitishida nuqsoni bo‘lgan bolalar maktablarida atrof-olam bilan tanishtirish fanining asosiy vazifasi, darslarining asosiy mazmuni. «Atrof olam bilan tanishtirish» fani dasturining mazmun va mohiyati, fan orqali eshitishida nuqsoni bo‘lgan o‘quvchilarning og‘zaki so‘zlashuv nutqini rivojlantirish bilan birgalikda, bog‘langan nutqini ham rivojlantirish bo‘yicha ma‘lumotlar keltirilgan.

Kalitso‘zlar: Tabiat, dastur, nutq. taffakkur, idrok, muloqot, hodisa, o‘yin, mehnat, nutq o‘stirish, atrof olam, bog‘langan nutq.

«Kadrlar tayyorlash milliy dasturi »ning asosiy vazifasini amalda qo‘llash natijasida DT talablari ishlab chiqildi. Maxsus eshitishida nuqsoni bo‘lgan bolalar maktablarida «Atrof olam bilan tanishtirish» predmeti tayyorlov sinfidan uchinchi sinfgacha o‘rgatiladi. Atrof-olam bilan tanishtirish fanining asosiy vazifasi kichik maktab yoshidagi eshitishida nuqsoni bo‘lgan o‘quvchilarni tabiat haqidagi oddiy tushunchalar bilan qurollantirish; tabiat in‘omlari haqidagi tushunchalarni sistemalashtirish va boyitish; oila haqida, oilada o‘zini tutish odobi, maktab xususida, ko‘cha to‘g‘risida, ko‘cha-kuyda yurish qonun-qoidalari xususidagi bilimlar bilan qurollantirish; shuningdek o‘quvchilarda ona Vatanga muhabbat; yaqin kishilarini, kattalarni hurmat qilish; o‘rtoqlariga izzatda bo‘lish; kattalarning mehnatini qadrlay olish ko‘nikmalari rivojlantiriladi. «Atrof olam bilan tanishtirish» darslarining asosiy mazmuni eshitishida nuqsoni bo‘lgan o‘quvchilarning umumiy va nutqiy rivojlanishini ta‘minlaydi. Dasturda berilgan mavzular eshitishida nuqsoni bo‘lgan 7-9 yoshdagi o‘quvchilar uchun mo‘ljallangan bo‘lib, ularning dunyoqarashi, atrof olam hayoti bilan tanishtiradi. Ushbu bilimlarni egallash bilan birga o‘quvchilarning nutqi shakllantiriladi va mantiqiy fikrlashga o‘rgatiladi.

«Atrof olam bilan tanishtirish» dasturi ikki yo‘nalishni o‘z ichiga oladi.

Birinchi yo‘nalish o‘quvchilarni kishilarnig ijtimoiy hayoti va mehnati bilan tanishtirish, xulq-atvor madaniyatini tarbiyalashni nazarda tutadi.

Ikkinchi yo‘nalish bolalarni tabiat bilan bevosita muloqotda bo‘lish bilan tanishtiriladi, tabiiy ob‘ekt va hodisalar to‘g‘risida tasavvurlarni shakllantirish,

tabiatga nisbatan mas'uliyatli munosabatni, xulq-atvor madaniyatini tarbiyalashni, tabiat muxofazasi bo'yicha baxoli qudrat faoliyat tashkil qilishni nazarda tutadi.

Ikki yo'nalishning o'zaro bog'liqligi kishilarning mehnatini o'rganishda va o'quvchilarning amaliy faoliyatini tashkil etishda namoyon bo'ladi (ijtimoiy foydali, mehnat va o'yin faoliyati). Birinchi yo'nalishga quyidigicha mavzular kiradi: «Bizning uy», «Bizning maktab», «Bizning shahar», «Ona Vatan».

Ikkinchi yo'nalishga «Ona Vatan» mavzusi kiradi. Yuqorida keltirilgan mavzular ketma-ket o'rganilmasligi ham mumkin, yil davomida bir mavzuni bir necha bor qaytarish mumkin. Ishning bunday tashkil etilishi dastlabki berilgan tushunchalarni, so'zlarni o'quvchilardan to'liq o'zlashtirishni va esda olib qolishni talab qilmaydi. Lug'at uchun berilgan so'zlar idrok etish uchun beriladi. Keyingi ishlar natijasida davom ettiriladi, to'ldiriladi hamda uning ahamiyati kengaytirilib boriladi. Bir mavzuga bir necha bor qaytish berilgan bilimlarni mustahkamlashda hamda lug'at boyligining oshishida, umumrivojlanishda katta ahamiyat kasb etadi. «Atrof olam bilan tanishtirish» darslari boshqa fanlar bilan uzviy bog'liq. O'qish, predmet amaliy ta'lim, nutq o'stirish va boshqa fanlar bilan bog'langan. Darslar o'qituvchi tomonidan sinfda, maktab oldi maydonchasida, istirohat bog'larida, ko'chada, muzeylarda o'tkazilishi mumkin. Atrof olam bilan tanishtirish jarayonida o'quvchilarning bilim faoliyati oshirilib boriladi.

Eshitishda nuqsoni bo'lgan o'quvchilarning og'zaki so'zlashuv nutqini rivojlantirish bilan birgalikda, bog'langan nutqini ham rivojlantirib boriladi. O'quvchini sayohatlar va turli o'yinlar tashkil etish orqali o'quvchilardan ko'rganlari xususida so'zlab berishni talab etadi. O'qituvchi tomonidan berilayotgan nutqiy materail ko'rib-eshitib idrok etiladi. Bu o'quv davrida o'qituvchi o'quvchilar bilan nutqning og'zaki-daktil shaklidan keng foydalanadi. (So'zlar va topshiriqlar aks etgan yozma ko'rsatkichlar). O'quvchilar asosan daktil nutqdan foydalanadilar.

Bog'langan nutqni rivojlantirish bo'yicha ishlashda o'quvchilar ko'rgan – kuzatuvlarini so'zlab berish; ko'ringan predmetlarni tavsiflab berish hamda sayohatlar xususida so'zlab berishni ta'minlash zarur.

Atrof olam bilan tanishtirish kursini mavzularni soatlarga ajratish taxminiy ko'rinishga ega. O'qituvchi o'quv materailni o'quvchilar tomonidan to'liq o'zlashtirishini ta'minlash maqsadida sinfining o'ziga xosligini, o'quvchilarning tayyorgarlik darajasini maxalliy shart-sharoitini e'tiborga oladi. Atrof olam bilan tanishtirish darslarida olingan bilimlar nutq o'stirish darslarida mustahkamlashib boriladi.

Tabiatshunoslik predmetning mazmuni.

Tabiatshunoslik atrof olam bilan tanishtirish kursining davomi hisoblanadi. Eshitishida nuqsoni bo'lgan o'quvchilar maktablarida tabiatshunoslik kursining asosiy maqsadi quyidagilardan iborat.

- o'quvchilarga jonli va jonsiz tabiat, tabiatdagi o'zgarishlar hamda turli yil fasllarida insonlarning mehnat to'g'risidagi oddiy tushunchalar bilan qurollantirish;
- o'quvchilarning jonli va jonsiz tabiatni kuzatish orqali shaxsiy tajribasini oshirish;
- tabiat ne'matlarning tabiatning mavsumiy o'zgarishlariga bog'liqlik tomonlarini, mavsumiy o'zgarishlarni kishilar mehnat faoliyatiga ta'sirini ochib berish;
- ekologik bilimlarini oshirish;
- dastlabki gigiyenik bilimlarni berish (shaxsiy va ijtimoiy gigiyena tushunchalarini kiritish) shular jumlasidandir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Haydarov, Islomjon, and Saminaxon Odiljonova. "KAR BOLALAR MAKTABLARIDA O 'QUVCHILARNING TALAFFUZINI SHAKLLANTIRISH VA ESHITISH IDROKINI RIVOJLANTIRISH BO 'YICHA KORREKSION MASHG 'ULOTLAR MAZMUNI VA ULARNING TASHKIL ETILISHI." *Инновационные исследования в современном мире: теория и практика* 2.18 (2023): 103-106.
2. Hatamjon o'g'li, Haydarov Islomjon. "ESHITISH QOBILIYATINI BUZILISHI VA YO'QOTISH SABABLARI." *Conferencea* (2023): 83-86.
3. Hatamjon o'g'li, Haydarov Islomjon. "ENVIRONMENTAL EDUCATION OF HEARING-IMPAIRED PRESCHOOL CHILDREN BY SHAPING THEIR KNOWLEDGE OF NATURE." *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal* 11.3 (2023): 510-513.
4. Hatamjon o'g'li, Haydarov Islomjon. "EDUCATION OF STUDENTS WITH HEARING DEFECTS THROUGH SCIENCE LESSONS DEVELOPMENT OF SPEECH AND THINKING." *Open Access Repository* 4.3 (2023): 837-844.